

Rytų kaimynystės atspindžiai

Informacinė svarbiausių Rytinės kaimynystės įvykių apžvalga

Nr. 8 (13) // 2010 05 26-06 09

EESC

Rytų Europos studijų centras

Gruzijoje ir Moldovoje gali būti panaikintos Europos Sąjungos specialiųjų atstovų institucijos

Šių metų gegužės 28 d. ES užsienio politikos vadovės Catherine Ashton administracijos darbuotojai ES ambasadoriams perdavė žinią, kad C. Ashton planuoja panaikinti ES specialiųjų atstovų Moldovai ir Pietų Kaukazui institucijas.

Ekspertų nuomone, jei toks sprendimas būtų priimtas, tai reikštų sumažėjusį ES dėmesį tiek Pietų Kaukazui, tiek Moldovai. Nors kol kas jokio oficialaus pranešimo nei ES, nei kuris nors iš specialiųjų pasiuntinių nepaskelbė, panašu, kad minėtas sprendimas gali būti įgyvendintas artimiausiu metu.

Tarp pagrindinių šio sprendimo motyvų minimas siekis panaikinti geografiškai tolimus specialiųjų atstovų postus. Tačiau ir Moldova, ir Pietų Kaukazas geografiškai yra arčiau ES, nei Vidurio Azija ar Afrikos Didžiųjų ežerų regionas, kur specialiųjų atstovų institucijos išliks.

Toks ES išorinių veiksmų tarnybos sprendimas gali signalizuoti, kad specialiųjų atstovų veikla Pietų Kaukaze ir Moldovoje yra neefektyvi. Ateityje ketinama dabartinės Moldovos ir Pietų Kaukazo specialiųjų pasiuntinių pareigybes sujungti su Europos Komisijos atstovo šiems regionams pareigybe, kuri taptų pavaldi ES išorinių veiksmų tarnybai. Sprendimas dėl specialiųjų atstovų Moldovai ir Pietų Kaukazui institucijų panaikinimo gali reikšti ir ES požiūrio į Pietų Kaukazą kaip vientisą regioną pabaigą. Tai būtų naudinga Rusijai, kuri jau ne kartą pasinaudojo „skaldyk ir valdyk“ taktika regione. Moldovos ir Gruzijos vyriausybių atstovai jau išreiškė susirūpinimą dėl tokio C. Ashton sprendimo, galinčio turėti didelės įtakos regiono stabilumui ir „išaldytų“ konfliktų sprendimui.

● Parengta remiantis: RFE/RL
(Nuotrauka iš RFE/RL)

Ivyko 25-asis ES ir Rusijos viršūnių susitikimas

Šių metų gegužės 31 – birželio 1 dienomis Rostove prie Dono (Rusija) įvyko 25-asis (ir 1-asis po Lisabonos sutarties įsigaliojimo) ES ir Rusijos viršūnių susitikimas. Priešingai nei vylėsi Rusija, minėtas susitikimas baigėsi ganėtinai nerezultatyviai: nesusitarta dėl konkrečių bevizio režimo įgyvendinimo gairių, o ekspertų plačiai aptarinėta ES ir Rusijos „Partnerystės modernizacijai“ programa startavo, priėmus labai nekonkretų bei bendro pobūdžio memorandumą.

Pabrėžtina, kad ES ir Rusijos viršūnių susitikimo metu Maskva siekė derėtis dėl konkrečių bevizio režimo sąlygų, tačiau ES atstovai vengė rimtai aptarti šį klausimą. ES atstovų nuomone, bevizio režimo su Rusija įvedimui yra nemažai kliūčių: 1) Rusijos piliečiai neturi biometrinių pasų; 2) Rusijos pasienio apsaugos procedūros neatitinka ES standartų; 3) Rusija nėra pasiruošusi panaikinti griežtų vidinių užsieniečių registracijos taisyklių; 4) ES ir Rusija nėra išsprendusios visų readmisijos (sutikimo į savo teritoriją priimti iš kitos šalies deportuotus Rusijos piliečius, tam tikrais atvejais ir trečiųjų šalių piliečius) klausimų.

Nepaisant šių kliūčių, Rusija deklaruoja pasirengusi bevizį režimą su ES įgyvendinti nedelsiant. Tuo tarpu tam, kad Briuselis būtų pasirengęs rimtai derėtis su Rusija, reikia visų 27 ES valstybių pritarimo. Reikėtų įvertinti dar ir tą faktą, kad formaliai suderinta vizų politika vykdoma, remiantis ne ES nutarimais, o Šengeno susitarimu. Kai kurios šalys, prisijungusios prie šio susitarimo, nėra ES narės (pavyzdžiui, Norvegija ir Šveicarija). Kita vertus, ne visos ES šalys įeina į Šengeno zoną (tarp jų, pavyzdžiui, Didžioji Britanija ir Rumunija). Visgi, baigiantis susitikimui, Rusija įteikė ES susitarimo dėl bevizio režimo projektą. Mažai tikėtina, kad šis susitarimas būtų įgyvendintas per artimiausius kelerius metus, tačiau tokiu būdu Maskva įgijo galimybę kiekviena palankia proga kelti bevizio režimo projekto klausimą. Briuseliui teks kiekvieną kartą ieškoti atsakymo, o Maskva įgis tam tikrą politinį svorį.

Vienintelis konkretesnis susitikimo rezultatas – dar 2009 m. inicijuotos programos „Partnerystės modernizacijai“ aptarimas ir bendro memorandumo priėmimas. Reikėtų pabrėžti, kad susitikimo metu pati programa nebuvo patvirtinta, o priimtas tik „Memorandumas dėl pagrindinių „Partnerystės modernizacijai“ iniciatyvos krypčių“. Ekspertų nuomone, šalims nepavyko susitarti, ES primygtinai reikalaujant į programą įtraukti skyrių apie demokratiją ir įstatymo viršenybę, kuriam priešinosi Rusija. ES didžiausią susirūpinimą kelia žmogaus teisių situacija Rusijoje, prasta žiniasklaidos atstovų padėtis ir teisėtvarkos stoka Šiaurės Kaukaze. Bendrame memorandume Maskva ir Briuselis išreiškė abipusį susidomėjimą dėl prekybos sąlygų supaprastinamo, konkurencijos plėtros ir Rusijos narystės Pasaulio prekybos organizacijoje (priminsime, kad Rusija yra vienintelė G20 valstybė, iki šiol nesanti PPO nare).

Tarp kitų „Partnerystės modernizacijai“ programos prioritetų paminėti ES ir Rusijos bendradarbiavimas ekonomikos, inovacijų, kovos su korupcija, intelektualinės nuosavybės teisių apsaugos, transporto, kosmoso, teisėtvarkos srityse, Rusijos perėjimas prie europinių standartų bei techninių reglamentų, investavimo galimybių skatinimas. Projekto koordinatoriams, Rusijos Federacijos Finansų ministerijai ir Europos Komisijos Viešųjų ryšių departamentui pavesta parengti šios programos projekto planą. Pati „Partnerystės modernizacijai“ programa pirmiausia vertintina kaip dar 2005 m. ES ir Rusijos pasirašyto susitarimo dėl keturių bendrų erdvių (ekonomikos, teisėsaugos, išorinio saugumo ir švietimo bei mokslinių tyrimų) „kelio gairių“ tęsia. „Partnerystės modernizacijai“ programa turėtų būti grindžiama jau minėtų „kelio gairių“ susitarimo principais ir pagreitinti 2005 m. ES ir Rusijos susitarimų įgyvendinimą. „Partnerystės modernizacijai“ programą planuojama pradėti vykdyti jau po kito, rudenį įvyksiančio, ES ir Rusijos viršūnių susitikimo, jeigu iki to laiko jam pritaris visos ES narės. Rusijos atstovų nuomone, visos ES valstybės šią iniciatyvą vertina teigiamai.

● Parengta remiantis: *Kommersant.ru, RG.ru*
(Nuotrauka iš *Kommersant.ru*)

Gruzijos savivaldos rinkimus laimėjo valdančioji partija

Šių metų birželio 2 d. Gruzijos Centrinė rinkimų komisija paskelbė preliminarius gegužės 30 d. įvykusių savivaldos rinkimų rezultatus. Už valdančiąją „Vieningojo nacionalinio judėjimo“ partiją (pagal proporcinę rinkimų sistemą) balsavo 65,5 proc. rinkimuose dalyvavusių rinkėjų, opozicinę Krikščionių demokratų sąjungą parėmė 11,9 proc., „Aljanso už Gruziją“ partiją – 9,1 proc., „Nacionalinę tarybą“ – 6,9 proc., „Pramonininkų“ partiją – 4,2 proc. rinkėjų. „Vieningojo nacionalinio judėjimo“ partijos kandidatas ir artimas Gruzijos prezidento Michailo Saakašvilio sąjungininkas Gigi Ugulava, užsitikrinęs daugiau nei 54 proc. rinkėjų balsų, išrinktas Tbilisio meru pirmuose tiesioginiuose Gruzijos merų rinkimuose.

Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) stebėtojų nuomone, nepaisant kai kurių gana rimtų procedūrinių pažeidimų, Gruzijos savivaldos rinkimai buvo skaidrūs ir parodė, kad Gruzijoje organizuojami rinkimai vis labiau atitinka tarptautinius demokratinių rinkimų standartus. Gruzijos politikos ekspertų nuomone, valdančioji partija laimėjo rinkimus gana žymia persvara, nes opozicinės partijos savivaldos rinkimuose taip ir nesugebėjo susivienyti, mobilizuoti savo elektorato ir iškelti bendrų kandidatų. Valdančiajai partijai pavyko įtraukti opoziciją į debatus dėl municipalinių ir komunalinių problemų, kurių sprendimo būdų opozicija nesugebėjo pateikti.

Atsižvelgiant į ribotus išteklius, opozicija pirmiausia turėjo apeliuoti į žodžio laisvės bei politinių kalinių problemas. Tai būtų galėję padidinti įtampą šalyje ir padėti opozicijai mobilizuoti savo šalininkus savivaldos rinkimuose.

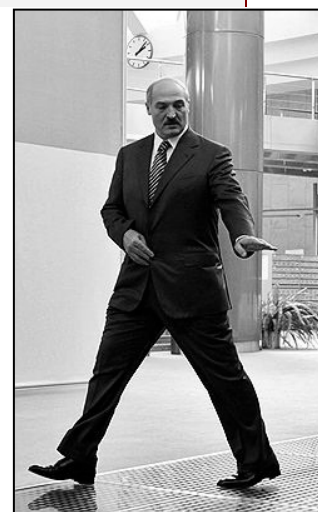
- Parengta remiantis: *Kommersant.ru, RFE/RL*
(Nuotrauka iš *Kommersant.ru*)

Baltarusija toliau derasi su Rusija dėl dalyvavimo Muitų sąjungoje

Šių metų birželio 1 d. Baltarusijos prezidentas Aleksandras Lukašenka pareiškė, kad Baltarusija, kartu su Rusija ir Kazachstanu kurianti Muitų sąjungą, pasirengusi sutikti su įvairiomis nuolaidomis, jei šios nuolaidos bus grindžiamos lygiateisiais santykiais ir abipuse pagarba. Anksčiau Minskas nesutiko su Rusijos ir Kazachstano siūlomomis sąlygomis, o Baltarusijos ministras pirmininkas Sergėjus Sidorskis gegužės 28 d. neatvyko į Sankt Peterburgą pasirašyti būtinų dokumentų Muitų sąjungos steigimui. Rusija ir Kazachstanas nusprendė, kad Muitų sąjunga bus kuriama be Baltarusijos. Baltarusijos nesutarimai su Rusija dėl Muitų sąjungos įsiplieskė 2010 m. pradžioje. Priminsime, kad šių metų pradžioje tarp Baltarusijos ir Rusijos kilo taip vadinamas „naftos“ karas. Rusijai nuo 2010 m. sausio 1 d. apmokestinus į Baltarusiją eksportuojamą naftą, Baltarusija ėmė blokuoti Muitų sąjungos kūrimo procesus (Muitų sąjunga turėtų pradėti veikti 2010 m. liepos 1 d.). Šių metų sausio 27 d. buvo pasiektas Baltarusijos ir Rusijos susitarimas, nustatantis neapmokestinamos natos kvotą (6,3 mln. tonų per metus) su sąlyga, kad ši eksportuojamos rusiškos naftos dalis bus skirta Baltarusijos vidaus poreikiams. Likusiai naftos eksporto į Baltarusiją apimčiai (14-15 mln. tonų per metus) mokestinės lengvatos panaikintos.

Šių metų kovo 25 d. Baltarusija kreipėsi į Eurazijos ekonominės bendrijos (EvrAzEs) teismo funkcijas vykdančių Nepriklausomų valstybių sandraugos (NVS) ekonominę teisimą dėl Rusijos

taikomų muitų naftos produktams. Ieškinyje teigiama, jog nuo 2010 metų sausio 1 d. naftos produktai, iš Rusijos tiekiami Baltarusijos naftos perdirbimo įmonėms, yra neteisėtai apmokestinami. Birželio 7 d. Baltarusijos Užsienio reikalų ministerija išplatino pranešimą, įvardijantį 12 Rusijos taikomų prekybos su Baltarusija apribojimų. Pranešime teigiama, kad Baltarusijai didžiausi, lyginant su kitomis Baltarusijos prekybos partnerėmis, Rusija yra nustačiusi daugiausia kliūčių dvišalei prekybai. Baltarusija remia visų prekybos su Rusija apribojimų panaikinimą Muitų sąjungoje, tačiau Rusija apribojimų Baltarusijai klausimą pasirengusi spręsti tik kartu su Vieningos ekonominės erdvės (VEE) klausimais. Priminsime, kad (VEE), kuri turėtų pradėti veikti nuo 2012 m. liepos 1 d., yra antrasis Muitų sąjungos etapas, tačiau Baltarusija iki šiol neratifikavo Muitų sąjungos kodekso.

Galutinis sprendimas dėl Muitų sąjungos sukūrimo turėtų būti priimtas birželio 18 d. Muitų sąjungos valstybių vyriausybių posėdžio metu. Be to, Rusija ir Baltarusija dar kartą susitiks aptarti naftos produktų muitų klausimo birželio 22 d. NVS ekonominiame teisme. Jei Baltarusijai nepavyks išspręsti nesutarimų su Rusija ir Kazachstanu dėl Muitų sąjungos sukūrimo, tikėtina, kad į Muitų sąjungos veiklą ji galėtų įsitraukti tik dalinai ir su labai didelėmis išlygomis (pavyzdžiui, toliau išliktų muitinių postai Rusijos ir Baltarusijos pasienyje, Baltarusija negalėtų pretenduoti į pajamų, surenkamų iš importo mokesčių, dalį). Iš pradžių buvo numatyta, kad Muitų sąjungoje pajamos iš importo mokesčio bus paskirstytos tokiu būdu: Rusijai atitektų 87,97 proc. pajamų, Kazachstanui - 7,33 proc., Baltarusijai - 4,70 proc. Baltarusijai visiškai ar dalinai pasitraukus iš Muitų sąjungos projekto, pajamos iš importo mokesčių būtų paskirstytos tokia tvarka: Rusijai atitektų 92,31 proc., Kazachstanui - 7,69 proc. pajamų.

● Parengta remiantis: *Lenta.ru, Kommersant.ru, NN.by*
(Nuotrauka iš *Kommersant.ru*)

Moldovos politinė krizė artėja prie pabaigos

Panašu, kad pastaruosius metus besitęsianti Moldovos politinė krizė artėja prie pabaigos. Šių metų birželio 5 d. opozicinė Moldovos komunistų partija pagaliau pritarė valdančiosios koalicijos planams keisti Moldovos prezidento rinkimų tvarką.

Šių metų rugsėjį Moldovoje turėtų įvykti referendumas dėl konstitucinės prezidento rinkimų tvarkos keitimo. Jei referendume rinkėjai palaikys tiesioginių prezidento rinkimų idėją, šių metų lapkritį Moldovos laukia tiek nauji prezidento, tiek parlamento rinkimai.

Priminsime, kad politinė krizė Moldovoje kilo dar 2009 m., šalies parlamentui du kartus iš eilės neišrinkus prezidento. Pagal Moldovos Konstituciją, šalies parlamentui du kartus nepritarus prezidento kandidatūrai, parlamentas paleidžiamas ir skelbiami pirmalaikiai parlamento rinkimai.

Pagal galiojančią tvarką Moldovos parlamentas turėjo būti paleistas šių metų birželio 16 d., tačiau tiek ES pareigūnai, tiek Moldovos politinės partijos nuogaštavo, kad po naujų parlamento rinkimų situacija gali pasikartoti. Šią problemą turėjo išspręsti valdančiosios koalicijos „Aljanso už Europos integraciją“ pasiūlyta referendumo dėl prezidento rinkimų tvarkos idėja. Paramą referendumui išreiškė ir Europos Tarybos generalinis sekretorius Thorbjornas Jaglandas, kurio pastangomis buvo pasiektas susitarimas tarp Moldovos valdančiosios koalicijos ir komunistų partijos.

Moldovos prezidento rinkimų tvarkos pakeitimai buvo viena iš pagrindinių priežasčių, lėmusių susipriešinimą tarp valdančiosios koalicijos ir komunistų partijos. Moldovos parlamento pirmininkas, laikinai einantis šalies vadovo pareigas Michajus Gimpu aktyviai pasisakė už tai, kad referendumas įvyktų pirmiau nei nauji parlamento rinkimai. Moldovos komunistų partija laikėsi visiškai priešingos pozicijos. Nesutarimus dar labiau paaštrino M. Gimpu įsakymas, kuriuo sukurta speciali komisija, turėjusi įvertinti sovietinio komunistų režimo nusikaltimus Moldovoje.

Komisija savo išvadose rekomendavo uždrausti "komunizmo" ir "komunistų" minėjimą partijų pavadinimuose, komunistinės simbolikos naudojimą. Moldovos komunistų partijos atstovų teigimu, tai yra valdančiosios koalicijos bandymas susidoroti.

Valdančiajai koalicijai ir Moldovos komunistų partijai pasiekus kompromisą dėl šalies vadovo rinkimų tvarkos pokyčių, prasidėjo priešrinkiminė kova. Apie savo planus kandidatuoti į valstybės vadovo postą paskelbė Valerijus Pasatas, buvęs Moldovos ambasadorius Rusijoje, gynybos ministras, o vėliau – INTER RAO JES kompanijos vadovo patarėjas. Valdant komunistų partijai, šis politikas atliko bausmę kalėjime. Į laisvę V. Pasatas išėjo, tarpininkaujant Rusijai. Šis kandidatas neabejotinai turi ryšių Maskvoje ir gali būti laikomas Rusijai palankiu kandidatu, nors Maskva tai neigia. Teigiama, kad su Rusija susiję ir kiti galimi kandidatai į prezidentus, pavyzdžiui, valdančiajai koalicijai priklausančios Demokratų partijos lyderis Marianas Lupu. Rusija palankiai atsiliepia ir apie Moldovos ministrą pirmininką, Liberalų demokratų partijos vadovą Vladimirą Filatą. Tradiciškai artimus ryšius su Maskva palaiko Moldovos komunistai, kurie nėra išskėlę savo partijos kandidato į prezidentus.

Ekspertų teigimu, Rusijos veiksnyms būsimoje Moldova parlamento ir prezidento rinkimuose bus itin reikšmingas dėl kelių priežasčių: 1) visuomenės apklausų, atliktų gegužės mėn., duomenimis, net 54,1 proc. apklaustųjų remia idėją, kad rusų kalbai reikėtų suteikti antrosios valstybinės kalbos statusą; 2) Rusijos politikai Moldovoje yra kur kas populiarnesni nei vietiniai. Pasitikėjimo reitinguose pirma vieta atiteko Rusijos ministrui pirmininkui Vladimirui Putinui, kuriuo pasitiki 69,7 proc. apklaustųjų, M. Lupu pasitiki 42,9 proc., V. Filatą – 42,5 proc., Moldovos komunistų partijos lyderiu Vladimiru Voroninu – 36,2 proc. apklaustųjų.

● Parengta remiantis: *Kommersant.ru*
(Nuotrauka iš *Kommersant.ru*)